

Sejle op ad åen..

Af Palle Offersen, Odense.

De fleste af os har skrålet med på ”Sejle op ad åen, Sejle nedad igen” til familiefester og andre festlige sammenkomster i 50’erne og 60’erne, ja nok også senere. Men, hvad er baggrunden for denne tidligere så kendte melodi.

En af de dampbåde som den gamle sang handlede om. Brevkort fra ca. 1910. C. F.’s forlag, nummer 593. Ubrugt.

Vi skruer tiden 130 år tilbage. Den 22. juni 1895 indvies ”Odense Sommerteater”. Åbningsforestillingen fik gode anmeldelser fra de lokale aviser, men publikum svigtede forestillingen. Nogle mente, at det var fordi, at det var de færreste odenseanere, som kendte til det nye forlystelsessted, der lå for enden af byens nye gade, ”Ny Vestergade”. Heldigvis ændrede det sig med årene. Stedet kommer jeg tilbage til.

Ny Vestergade set fra syd ved Odense Å. Tv. ses dampbåd og th. skimtes Odense Sommerteaters store bygning.

Brevkort fra ca. 1905. Flensborg Magasinets forlag nr. 6533. Postsendt 20.11.1909.

Efter få dage blev åbningsforestillingen taget af plakaten – og nu begynder historien. Som erstatning satte teatret ”Miss Helyett” på programmet, i håb om større succes. Og det lykkedes. I stykkets anden akt indgik den til stykket nyskrevne sang ”Sejle op ad Aaen”, som handlede om Odense Å.

Sangen ”Sejle op ad åen”

Sangen var skrevet af forfatteren Lauritz Stephan, hvis borgerlige navn var Lauritz Steffen Petersen. Komponisten var Emilius Wilhelmini, der var dirigent på byens gamle teater på Sortebrødre Torv. Han var også dirigent på forestillingen på Sommerteatret. Sangen vakte stor lykke blandt publikum, hvilket måske også skyldtes, at den blev fremført af kgl. operasanger Eduard Agerholm.

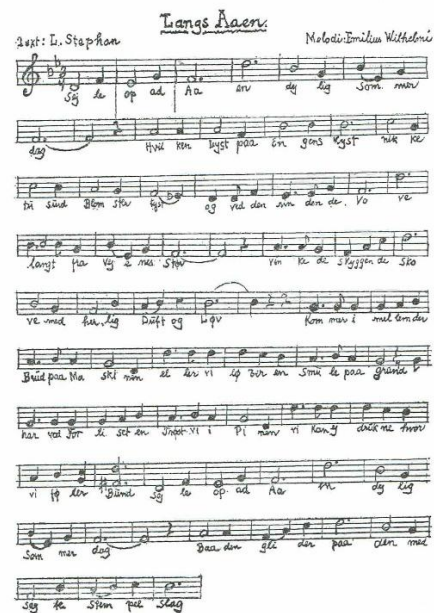
Postkort med Eduard (Edvard) Aggerholm og fru Anna Huld. Stenders Forlag nr. 1790. Postsendt 16.09.1904.

Når vi synger sangen er teksten:

”Sejle op ad åen, sejle nedad igen”, men det er en nydigtet tekst, idet de oprindelige to linjer var ”Sejle op ad åen, en dejlig sommerdag”. Den moderne anden linje findes ikke i den oprindelige tekst, se ses til højre:

Andet vers henviser til skovforeningsballerne i Fruen Bøge ”Dans i Fruens Bøge, under grønne træer”, og tredje vers fortæller om sejlturen tilbage til byen: ”Sejle hjem ad åen, dejlig måneskinsnat”. Så romantikken var i højsædet i den oprindelige version.

Trods den aktuelle popularitet gik sangen – bortset nogle års anvendelse i Bakkens Visevershus – i den totale glemsel.

En del år senere blev sangen relanceret af kapelmester Henrik Clausen, hvorefter den kom med i forskellige potpourrier, der bl.a. endte i radioen. Nogle kan nok huske, at sangen også blev sunget i Københavns Idrætspark i 1960'erne og 1970'erne, når det danske fodboldlandshold spillede, men nu med den nye og korte gendigtede tekst.

Men sangen handler stadig om Odense Å og sejladsen på åen, og ingen kender anden tekst end:

”Sejle op ad åene,
sejle nedad igen,
det var vel nok en dejlig sang,
den må vi ha’ endnu engang”

Odense Aafart

Allerede i H. C. Andersens tid var der sejlads på åen. Forfatteren beskriver en sejltur i 1929 i rejse-skildring fra et af hans besøg i fødebyen. Sejladsen var næppe regelmæssig indtil i sidste halvdel af 1800-tallet.

I 1882 dannedes et aktieselskab, som købte dampbåden ”Kvik”. I de følgende år kom bådene Pilen, Odin og Skt. Alban til. Så sidst i 1880’erne kunne bådene befordre 400 personer i timen fra Munkemose til Fruens Bøge.

Målet i Fruens Bøge var de mange restauranter, der var kommet i skoven. For det bedre borgerskab var det især Skovforeningens ugentlige danseaftener i sommerperioden. For de mere jævne odenseanere var der heldigvis andre mere folkelige restauranter i skoven.

Tre postkort med dampbådene:

Dampbåde ved landgangen i Munkemose.
Brevkort fra ca. 1910. J. Pedersens Forlag, uden nummer.
Postsendt 26.03.1912.

På travle dage blev der sat 1-2 anhængerbåde på dampbåden. Verdenspostforeningens brevkort fra ca. 1908. J. Pedersens Forlag, uden nummer. Ubrugt.

Landgangsbroen i Fruen Bøge. Her er åen dyb og bred nok til at båden kan vende.
Brevkort fra ca. 1908. Stenders Forlag, nummer 16339. Ubrugt.

Succesen i starten af 1900-tallet var stor, men i efteråret 1911 kom sporvognene til, og rutesejladsen ophørte allerede året efter. Heldigvis blev rutefarten genoptaget med nye både i 1932, selv om danseaftenerne i Fruens Bøge ophørte samme år. Bådernes rute er nøjagtig den samme i 2025, som det var dengang.

Fra Sommerteater til Folketeater (og Flodbio)

Som nævnt blev Odense Sommerteater åbnet i juni 1895. Allerede året efter gik stedet konkurs, men genåbnede med nye ejere straks efter som Odense Folketeater. Det var det navn, som fulgte stedet de næste mere end 100 år. Oprindeligt var teatret kun tiltænkt åbent i sommerhalvåret, men allerede fra 1896 blev det med de nye ejere ændret til helårsteater.

Folketeatret bestod fra starten af en stor teater- og koncertsal med 476 pladser. Udendørs var der en veranda med et større serveringsområde, hvor der i 1904 blev anlagt en lysthave og en musiktribune.

Indgangspartiet til Odense Sommertheater vidner om et fint kulturelt sted som ramme om teater, revyer og ikke mindst mange koncerter. Verdenspostforeningens postkort fra ca. 1904, Stenders Forlag, nummer 289. Ubrugt.

Således så teater- og koncertsalen ud. Forrest ses noget af orkestret fra dagens koncert den 27. november 1911. Dateret postkort, men ikke postsendt. Uden oplysninger om fotograf og forlag.

Folketeatret førte sig de første mange år frem som det folkelige teater med forestillinger i den lette genre. Især de årlige sommerrevyer med sjove titler som f.eks. "Odense rundt på 80 minutter" (1897), "Oluf Baggers by" (1903) og "Knud den Heldige" (1918).

Postkort med reklame for sommerrevyen "Under Bæltet" i 1901. H. Hansens Forlag, uden nummer. Ej postsendt.

Postkort med reklame for sommerrevyen i 1905, som havde titlen "2 Alen af eet Stykke", 1905. Brevkort fra 1905. G. B. Jacobsen Fox' Forlag, uden nummer. Postsendt 28.08.1905.

I de første år var skuespiller William Bewer samtidig med ansættelsen på Odense Teater også tilknyttet Odense Sommerteater. Her på postkort (desværre lidt klippet til højre) fra 1905 med forestilling til ære for Bewer. Måske hans afskedsforestilling, inden han forlod byen samme år. Brevkort uden forlag mv.

I 1908-10 blev Odense Å's nordlige løb fyldt op, og Filosofgangen blev etableret som rigtig vej. Det betød, at det udendørs serveringsområde blev indskrænket en del, men der var fortsat muligheder for at sidde under havens træer og få en kop kaffe eller andet. Haven fik det smukke navn "Rosenhaven".

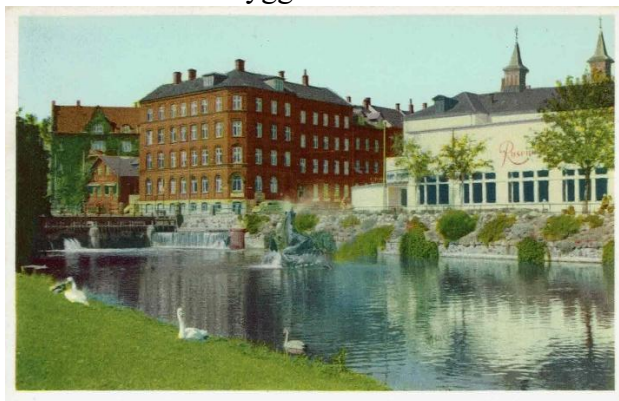
Antageligt pga. den stigende trafik på Filosofgangen, der på tidspunkt var en del af hovedvejen på tværs af Fyn, blev Rosenhaven i 1933 bebygget. Rosenhaven opstod herefter med indendørs restaurant og festsal.

De flotte rammer fik imidlertid en brat afslutning den 1. maj 1944, hvor den tyske besættelsesmagt beslaglagde hele bygningskomplekset til soldaterhjem under navnet Deutsches Haus. I maj 1945 forsvandt to bogstaver fra muren, der nu frydefuldt proklamerede 'Deutsche aus'. Herefter benyttedes lokalerne i en periode af Røde Kors for russiske flygtninge.

I 1948 blev Rosenhaven genåbnet til stor glæde for odenseanerne. Kort efter vendte folkestemningen en del, da restauratøren ikke ville lukke de 20 danske medaljetagere fra OL i London ind. Årsag: De bar ikke slips! Det fik mange af byens stamkunder til at vende stedet ryggen.

Rosenhaven kort efter ombygningen, så etablissementet kom under tag. Her ses festsalen mod scenen og fra scenen. Vinduerne var mod Filsofgangen.
Postkort fra ca. 1935, Foto og forlag Christoffersen, uden nummer. Ubrugt.

Efter krigen blev Rosenhaven genetableret i de samme lokaler som tidligere. Først i 1955 lukkede underholdningsetablissementet.
Postkort fra ca. 1954. Stenders Forlag nummer 17. Postsendt 03.08.1956, efter at stedet lukkede.

Efter lukningen af Rosenhaven blev lokalerne i nogle år anvendt til automobiludstilling og herefter byggemarked.

Jeg har ikke glemt den oprindelige teatersal med indgang fra Ny Vestergade. Manglen på biografer efter krigen betød, at den gamle teatersal blev bygget helt om, og i 1948 åbnede Folketeatret i sin nye skikkelse som biografteater med 550 pladser, som alle var besat ved åbningen i august 1948.

Biografen tog det gamle teaternavn til sig, men blev (vist nok i 1960'erne) i folkemunde omdøbt til "Flodbio". Biografen lukkede med sidste forestilling den 14. september 1995.

I mellemtiden var Rosenhaven genåbnet i 1982 som hjemsted for "Teatergruppen Banden". I dag huser bygningerne bl.a. "Teatergruppen Momentum" og "Odense Operaen".

Efterskrift

Der er stadig sejlads på Odense Å. Måske synges "Sejle op ad åen" ikke så tit mere, men til gengæld tilbydes andre arrangementer på den yderst hyggelige sejltur fra Munke Mose til Fruens Bøge. Forfatteren har flere oplevelser fra ture på åen, senest på fødselsdagen den 19. juli 2025, hvor vi kunne nyde turen frem og tilbage til tonerne fra Shu-bi-duas univers. Selv om der ikke er hvaler i Odense Å, så kunne vi godt synge med på "Hvalen Hvalborg", mens vi sejlede forbi Odense Zoo.

Kommer du til Odense i sommerhalvåret, kan jeg på allervarmeste anbefale en sejltur på åen. Her er link: [Sejltur med Odense Aafart - Kanalrundfart på Odense Å.](#)

Folketeatret og Rosenhavens bygninger ligger der stadig (t.v.) med Odense Åfarts anløbsplads ved Munke Mose.

Musik på Odense Å er blevet en stor succes i 2025 med næsten udsolgte sejlads, når der er musik, mens der ”sejles op og ned ad åen”.